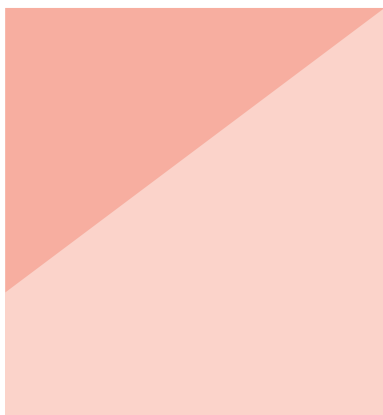

BANK- EN BEURSWEZEN IN BELGIË

—
Harald De Muynck
Kevin De Muynck

CAMPUS HANDBOEK

EDITIE 2016

ACADEMIA
PRESS

D/2016/4804/089 - ISBN 978 90 382 2620 0 - NUR 780

Vormgeving cover: Studio Lannoo

Vormgeving binnenwerk: bvba le Pur et l'Impur

© De auteurs en Uitgeverij Lannoo nv Tielt, 2016
Uitgeverij Academia Press maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimediativisie van Uitgeverij Lannoo nv.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Uitgeverij Academia Press
P. Van Duyseplein 8
9000 Gent
België

www.academiapress.be

INHOUDSOPGAVE

TEN GELEIDE	13
-------------	----

BOEKDEEL I: HET BANKWEZEN	15
---------------------------	----

DEEL I: DE KREDIETINSTELLINGEN	17
--------------------------------	----

HOOFDSTUK 1: SITUERING VAN HET BEGRIP KREDIETINSTELLING	19
---	----

1.1. Wat is een 'bank'?	19
1.2. De activiteiten van een kredietinstelling	20

HOOFDSTUK 2: HOOFDKENMERKEN VAN HET ACTUELE BANKWEZEN (IN BELGIË)	25
---	----

2.1. Het belang van de 'Belgische' kredietinstellingen op internationaal vlak	25
2.2. De structuur van het Belgische bankwezen	29
2.3. Van bank tot financiële dienstengroep	31
2.4. Het toenemende belang van de buitenbalansactiviteiten	32
2.5. Het stijgende belang van de informatisering	33

HOOFDSTUK 3: INDELING VAN DE FINANCIËLE INSTELLINGEN VOLGENS HUN VOORNAAMSTE BEDRIJVIGHEID	37
--	----

3.1. De depositoverwervende en kredietverstrekende instellingen	37
3.1.1. De (deposito)banken	37
3.1.2. De spaarbanken	38
3.1.3. De openbare kredietinstellingen	38
3.1.4. De effectenbanken	39
3.2. Instellingen voor elektronisch geld	39
3.3. Instellingen die via risicodragend kapitaal participeren in ondernemingen	41
3.3.1. De zakenbanken	42

3.3.2. Holdings	42
3.4. De institutionele beleggers	43
3.4.1. Verzekeringsmaatschappijen	44
3.4.2. Pensioenfondsen	44
3.4.3. Instellingen voor Collectieve Beleggingen (I.C.B.'s)	44

HOOFDSTUK 4: DE WETTELIJKE REGELING VAN EN HET TOEZICHT OP HET BELGISCHE BANKWEZEN 47

4.1. Overzicht van de voornaamste wettelijke bepalingen	47
4.2. De Autoriteit Financiële Diensten en Markten / Financial Services and Markets Authority (FSMA)	49
4.3. Controle op de bankactiviteiten	51
4.3.1. Het starten van de bedrijfsactiviteit	51
4.3.2. Toezicht bij de bedrijfsuitoefening	53
4.3.3. Intrekking van de vergunning	56
4.3.4. De vaststelling van coëfficiënten	58
4.3.5. De beschermingsregeling voor deposito's en financiële instrumenten	67
4.3.6. De monetaire reserve	69

DEEL II: DE ACTIVITEITEN VAN DE KREDIETINSTELLINGEN 73

HOOFDSTUK 1: DE KREDIETBRONNEN 75

1.1. Het eigen vermogen	76
1.2. Het vreemd vermogen	77
1.2.1. In schuldbewijzen belichaamde schulden	77
1.2.2. De deposito's	80
1.2.3. Bijzondere kredietbronnen	94

HOOFDSTUK 2: GIRAAAL GELD 101

2.1. Chartaal geld – giraal geld	101
2.2. Giraal geld: begrip en oorsprong	102
2.3. De gebruiksmogelijkheden van giraal geld	103
2.3.1. De overschrijving	105
2.3.2. Het bericht van domiciliëring	115
2.3.3. De doorlopende of permanente opdracht	118
2.3.4. De cheque	120
2.3.5. De reischeque of traveller's cheque	128
2.3.6. De betaalkaarten	130

HOOFDSTUK 3: DE KREDIETVERLENING	145
3.1. Kredieten aan particulieren	146
3.1.1. Het consumentenkrediet	147
3.1.2. De kasfaciliteit	155
3.1.3. Krediet verbonden aan kredietkaarten	157
3.1.4. Woonkredieten	157
3.2. Kredieten aan het bedrijfsleven	172
3.2.1. Kaskrediet	172
3.2.2. Discontokredieten	174
3.2.3. Borgstellingskredieten	176
3.2.4. Documentaire kredieten	177
3.2.5. Investeringskredieten	180
3.2.6. Acceptkredieten	181
3.2.7. Straight loan	183
3.2.8. Leasing	183
3.3. De kredietwaarborgen	187
3.3.1. De zakelijke waarborgen	188
3.3.2. De persoonlijke of morele waarborgen	190
3.4. De Centrale voor kredieten	191
3.4.1. De Centrale voor kredieten aan ondernemingen	191
3.4.2. De Centrale voor kredieten aan particulieren	

BOEKDEEL II: HET BEURSWEZEN **199**

DEEL I: DE BELEGGINGSVORMEN **201**

HOOFDSTUK 1: AANDELEN	203
1.1. Omschrijving	203
1.2. Rechten van de aandeelhouders	206
1.3. Het rendement van een aandeel	207
1.3.1. Het dividend	207
1.3.2. De koersschommelingen	208
1.4. Het risico verbonden aan aandelen	211
1.4.1. De koersschommelingen	212
1.4.2. Het dividend	212
1.4.3. De aansprakelijkheid	212
1.5. De soorten aandelen	212
1.5.1. Aandelen naar de vorm	212
1.5.2. Aandelen naar de inhoud	214

1.6.	De waardering van aandelen	215
1.6.1.	De boekwaarde	215
1.6.2.	De koers-winstverhouding	216
1.6.3.	De nettowinst per aandeel	216
1.6.4.	De koers/cashflow	217
1.6.5.	Het dividendenrendement	217
1.6.6.	De pay-outratio	217
1.6.7.	Het rendement op het eigen vermogen	218
1.7.	Aan het aandeel verbonden voordelen	218
1.7.1.	Inschrijvingsrechten, claims of scrips	218
1.7.2.	Stockdividenden	220
1.7.3.	Keuzedividenden	220

HOOFDSTUK 2: OBLIGATIELENINGEN 225

2.1.	Omschrijving	225
2.2.	Rechten van de obligatiehouders	225
2.3.	Het rendement van een obligatie	228
2.3.1.	De rentevoet	228
2.3.2.	De looptijd	229
2.3.3.	De uitgifteprijs	229
2.3.4.	De terugbetalingsprijs	231
2.3.5.	De koersschommelingen	231
2.4.	Het risico	233
2.4.1.	De schuldenaar	233
2.4.2.	De munt	235
2.5.	Soorten obligaties	236
2.5.1.	Aflosbare obligaties	236
2.5.2.	Obligaties van de perpetuele schuld	237
2.5.3.	Premieobligaties	238
2.5.4.	Lotenleningen	238
2.5.5.	Gedwongen obligaties	241
2.5.6.	Noodlijdende of 'funding' obligatieleningen	241
2.5.7.	Geünificeerde obligaties	241
2.5.8.	Obligaties met een gestaffelde rente	241
2.5.9.	Hypothecaire obligaties	242
2.5.10.	Bevoorrechte obligaties	242
2.5.11.	Winstdelende obligaties	243
2.5.12.	Geïndexeerde obligaties	243
2.5.13.	Leningen in internationale rekeneenheden	244
2.5.14.	Euro-obligaties	244

2.5.15. Converteerbare obligaties	245
2.5.16. Omgekeerd converteerbare obligaties of 'reverse convertibles'	246
2.5.17. Obligaties met warrant	248
2.5.18. Achtergestelde obligaties	248
2.5.19. Nulcouponobligaties of 'zerobonds'	249
2.5.20. Lineaire obligaties (OLO's)	249
2.5.21. Kapitalisatielingen	253
2.5.22. Junkbonds of rommelobligaties	253
2.5.23. Bevoorrecht schuldpapier	253
2.6. De vervroegde terugbetaling van obligaties	254
2.6.1. De uitloting	254
2.6.2. De terugkoop	255
2.6.3. De call	256
2.6.4. De put	256
2.7. De waardering van een obligatie	257
HOOFDSTUK 3: SCHATKISTCERTIFICATEN	261
3.1. Omschrijving	261
3.2. De primaire markt	261
3.2.1. Gedematerialiseerde certificaten	261
3.2.2. De marktparticipanten	261
3.2.3. De uitgiftemodaliteiten	261
3.3. De secundaire markt	262
3.3.1. De primary dealers	262
3.3.2. De buitenbeursmarkt	264
HOOFDSTUK 4: KASBONS/SPAARBONS	267
4.1. Omschrijving	267
4.2. De verhandelbaarheid van kasbons	269
4.2.1. Zelf een koper zoeken	269
4.2.2. Terugkoop door de kredietinstelling	269
4.2.3. Verkoop via de openbare veilingen	269
4.3. Varianten op de klassieke kasbon	270
4.3.1. Kapitalisatiebon	270
4.3.2. Kasbon met progressieve rente	271
HOOFDSTUK 5: THEMATISCHE VOLKSLENING	275
5.1. Omschrijving	275
5.2. Kenmerken	275
5.2.1. 'Thematische' volkslening	275

5.2.2. Looptijd	277
5.2.3. Rendement	277
5.2.4. Fiscaliteit	277
5.2.5. Risico	277
HOOFDSTUK 6: STAATSBONS	279
6.1. Omschrijving	279
6.2. Soorten	279
6.3. Liquiditeit	280
6.4. Veiligheid	281
6.5. Kosten	281
HOOFDSTUK 7: VERZEKERINGSBONS	285
7.1. Omschrijving	285
7.2. Het rendement van een verzekeringsson	285
7.3. Gevolgen van de verplichte overlijdensdekking	586
7.4. Het belegde bedrag	587
HOOFDSTUK 8: INSTELLINGEN VOOR COLLECTIEVE BELEGGING	291
8.1. Omschrijving	291
8.2. Voordelen van een instelling voor collectieve belegging	291
8.3. Soorten vanuit juridisch-fiscaal standpunt	292
8.3.1. Beleggingsfondsen	293
8.3.2. Beveks/Sicafs	293
8.3.3. Bevaks/Sicafs	296
8.3.4. VBS	296
8.3.5. Tak 23-fondsen	296
8.4. Soorten volgens de aard van de beleggingen	297
8.4.1. Thesauriefondsen op korte of halflange termijn	297
8.4.2. Obligatiefondsen	297
8.4.3. Aandelenfondsen	297
8.4.4. Gemengde fondsen	298
8.4.5. Immobiliënfondsen	298
8.4.6. Index-ICB's met kapitaalbescherming	299
8.4.7. Paraplufondsen	299
8.4.8. Privaks	299
8.4.9. Trackers	300
8.5. Prijzen van deelnemingsbewijzen	300
8.6. Kosten verbonden aan instellingen voor collectieve belegging	301

HOOFDSTUK 9: PENSIOENSPAREN	305
9.1. Omschrijving	305
9.2. Methoden om aan pensioensparen te doen	305
9.2.1. De collectieve spaarrekening	305
9.2.2. De individuele spaarrekening	306
9.2.3. De spaarverzekering	306
9.3. Voorwaarden verbonden aan het pensioensparen	307
9.4. Uit te voeren beleggingen	307
9.5. Fiscale kenmerken van het pensioensparen	308
9.6. Rendement van het pensioensparen	308
HOOFDSTUK 10: VASTGOEDCERTIFICATEN	313
10.1. Omschrijving	313
10.2. Kenmerken	313
10.3. Soorten vastgoedcertificaten	314
10.3.1. Leasingcertificaten	314
10.3.2. Huurcertificaten	314
HOOFDSTUK 11: AFGELEIDE OF DERIVATIEVE PRODUCTEN	319
11.1. Futures	319
11.1.1. Omschrijving	319
11.1.2. Werking van futures	319
11.1.3. Voorbeeld: een rentefuture op korte termijn	321
11.2. Opties	323
11.2.1. Omschrijving	323
11.2.2. De vier basisstrategieën met opties	324
11.2.3. Opties op NYSE Liffe European Derivatives Markets	325
11.3. Swaps	326
11.3.1. Omschrijving	326
11.3.2. De deviezenswap	326
11.3.3. De renteswap	327
DEEL II: DE BEURS	331
HOOFDSTUK 1: DE MIFID-RICHTLIJN	333
1.1. Algemene situering	333
1.2. De bescherming van de belegger	333
1.2.1. Cliëntenclassificatie	334
1.2.2. Bepaling beleggingsprofiel	335
1.2.3. Afstemming op het risicoprofiel	335

1.2.4. Optimale uitvoering van orders	335
1.2.5. Rapportering en informatie aan cliënten	336

HOOFDSTUK 2: STRUCTUUR EN ORGANISATIE VAN DE BELGISCHE SECUNDAIRE MARKTEN VOOR FINANCIËLE INSTRUMENTEN 339

2.1. Secundaire markten	339
2.2. De organisatie van de secundaire markten in België	341
2.2.1. De marktonderneming	342
2.2.2. Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (FMSA)	342
2.3. Tussenpersonen bij het afsluiten van beurstransacties	342
2.3.1. Beursvennootschappen	344
2.3.2. Vennootschappen voor vermogensbeheer en beleggingsadvies	344

HOOFDSTUK 3: DE MARKTEN VAN DE EFFECTENBEURS VAN BRUSSEL (NYSE EURONEXT BRUSSELS) 349

3.1. Indeling van NYSE Euronext Brussels	349
3.2. Eurolist	350
3.2.1. De continuummarkt	350
3.2.2. De fixingmarkt	351
3.2.3. De toelatingsvoorwaarden tot Eurolist	352
3.3. De interprofessionele markt (M.I.M.)	353
3.4. De openbare veilingen	354
3.5. NYSE LIFFE Brussels	354
3.6. De vrije markt	355
3.7. Alternext	355

HOOFDSTUK 4: BEURSDINDEXEN OP NYSE EURONEXT BRUSSELS 359

4.1. Belgische indexen	359
4.1.1. Bel-20-index	359
4.1.2. Bel Mid-index	361
4.1.3. Bel Small-index	362
4.2. Euronext-indexen	363
4.2.1. Euronext 100	363
4.2.2. Next 150	364

TREFWOORDENREGISTER 369

Hoofdstuk 2

HOOFDKENMERKEN VAN HET ACTUELE BANKWEZEN (IN BELGIË)

In dit hoofdstuk zal er ingegaan worden op een aantal in het oog springende kenmerken van het hedendaagse bankwezen. Er zal voornamelijk gekeken worden naar de situatie in België, maar, gezien het internationale karakter van de financiële sector, zal zeker niet nagelaten worden om, indien dit relevant is in het kader van dit werk, ook over de landsgrenzen heen te kijken.

2.1. HET BELANG VAN DE 'BELGISCHE' KREDIET- INSTELLINGEN OP INTERNATIONAAL VLAK

We kunnen zonder omwegen stellen dat de Belgische kredietinstellingen op Europees vlak en zeker op wereldvlak eerder bij de kleine broertjes dienen geteld te worden. Enige verbetering kan vastgesteld worden door toedoen van overnames en fusies die het Belgisch banklandschap de laatste jaren heeft gekenmerkt.

De vraag die men zich hier echter bij dient te stellen, is hoe Belgisch onze kredietinstellingen nog wel zijn. We kunnen namelijk stellen dat bij zowat alle belangrijke samenwerkingsoperaties buitenlandse instellingen betrokken zijn, die het, in de meeste gevallen, na de samenwerkingsoperatie dan ook voor het zeggen hebben.

Voorbeelden:

- > de gedeeltelijke privatisering en integratie van de ASLK in de Nederlandse Fortis Groep in 1993
- > de overname van de NMKN door de ASLK in 1995
- > de privatisering en samenwerking van het Gemeentekrediet met Crédit Local de France (door middel van de Dexia-holding) in 1996
- > de overname van de BBL door het Nederlandse concern ING in 1997

4.3. CONTROLE OP DE BANKACTIVITEITEN

4.3.1. Het starten van de bedrijfsactiviteit

Iedere kredietinstelling naar Belgisch recht die haar werkzaamheden in België wenst uit te oefenen moet, vooraleer deze aan te vatten, een vergunning krijgen van de Nationale Bank van België (NBB).

Bij de vergunningsaanvraag dient een programma van de geplande werkzaamheden gevoegd te worden. Hierin dient met name de aard en de omvang van de voorgenomen verrichtingen, alsook de organisatiestructuur van de instelling vermeld te worden. De NBB zal de aanvraag uiteindelijk ter definitieve goedkeuring voorleggen aan de Europese Centrale Bank.

De NBB verleent slechts een vergunning aan kredietinstellingen die voldoen aan de gestelde voorwaarden met betrekking tot:

- de rechtsvorm
- het aanvangskapitaal
- de aandeelhouders
- de leiding
- de organisatie
- het hoofdkantoor
- de depositobescherming

4.3.1.1. *De rechtsvorm*

Iedere kredietinstelling naar Belgisch recht moet worden opgericht in de rechtsvorm van een handelsvennootschap naar keuze, met uitzondering van de bvba opgericht door één enkele persoon.

4.3.1.2. *Het aanvangskapitaal*

Om een vergunning te verkrijgen is een volstort kapitaal vereist van ten minste 6.200.000 euro.

Hoofdstuk 1

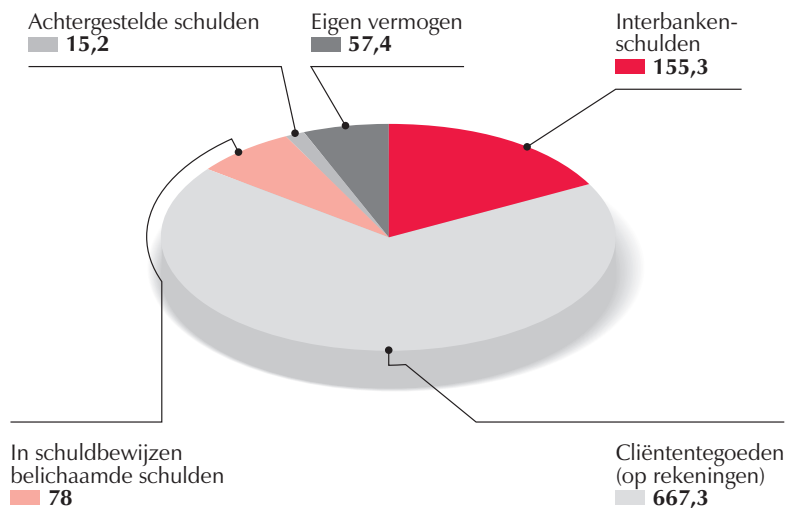
DE KREDIETBRONNEN

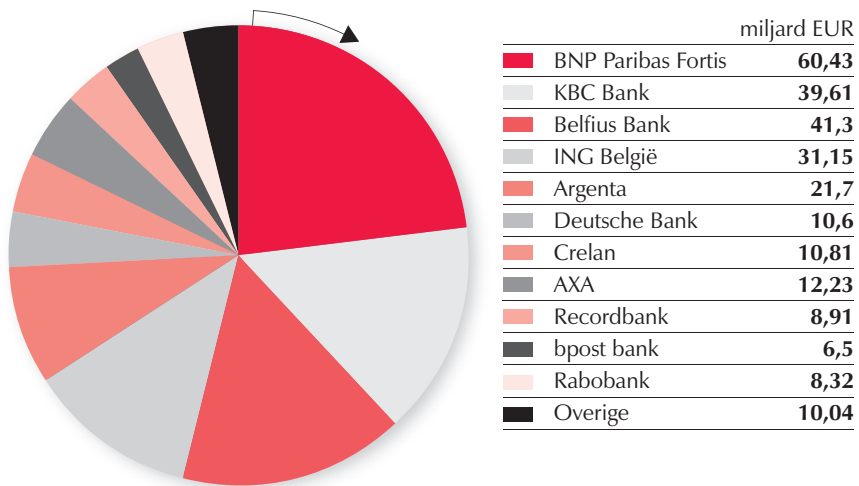

De bedoeling van dit hoofdstuk is na te gaan welke bronnen de kredietinstellingen kunnen aanspreken om de gelden bij elkaar te brengen die hen in staat moeten stellen om hun werking te financieren en om te voldoen aan de vraag naar geld vanwege de geldmarkt en de (middel)lange kredietmarkt.

Zoals elke andere onderneming zal ook een kredietinstelling beroep doen op twee grote geldbronnen, enerzijds het eigen vermogen en anderzijds het vreemd vermogen.

Grafiek 4: Opsplitsing van de kredietbronnen van de kredietinstellingen (in miljard EUR) (02/2016)

Grafiek 11: Inlagen spaarrekeningen grootste kredietinstellingen (in miljard EUR)

Bron: De Tijd, 5 januari 2016

1.2.2.3. De termijnrekeningen

‘Op termijnrekeningen worden gelden gedeponneerd waarvan men tijdelijk het genot afstaat ten voordele van de kredietinstelling. Dit gebeurt meestal voor een bij voorbaat vastgestelde termijn.’

- De beschikbaarheid

Gezien de deposito's bij termijnrekeningen per definitie voor een bepaalde termijn worden vastgelegd, is het normaal dat deze gelden in principe pas weer beschikbaar worden gesteld op het einde van de afgesproken termijn.

De bewerkingen die men op dergelijke termijnrekeningen kan doen zijn dan ook uitermate beperkt. In de meeste gevallen zijn er namelijk enkel stortingen en afhalen mogelijk en dit rekening houdend met de afgesproken vervaldata.

Binnen de termijnrekeningen wordt er dan ook vaak een onderscheid gemaakt volgens de beschikbaarheid van de gelden:

2.3.6.3. *De kredietkaarten*

De kredietkaart is ontworpen in 1920 in de Verenigde Staten en was oorspronkelijk enkel bestemd voor de Amerikaanse markt. Gezien het enorme succes werd in 1950 door 'Diner's Club Inc.' een kredietkaart uitgebracht die internationaal gebruikt kon worden.

Een kredietkaart is een geplastificeerde kaart voor personen die kredietwaardig worden geacht en lid worden van een vereniging, de kredietkaartmaatschappij, die binnen zekere perken, de betaling waarborgt van een aan haar leden gedane levering of verstrekte dienst.

De verschillende kredietkaarten (Visa, Eurocard Mastercard, Diner's Club, American Express, ...) bieden de kaarthouder tegenwoordig een drietal grote gebruiksmogelijkheden.

Men heeft de mogelijkheid goederen en diensten te betalen bij handelszaken die bij het systeem zijn aangesloten. Daarvoor hoeft men enkel zijn kaart af te geven aan de handelaar, het verkoopborderel te controleren op datum en bedrag en het te ondertekenen. Het dubbel van het verkoopborderel bewaart men best om het later te kunnen vergelijken met de verrichting(en) die op de afrekening vermeld staat/staan. In steeds meer handelszaken, namelijk diegene die over een elektronische betaalterminal beschikken, wordt de handtekening vervangen/aangevuld door het intoetsen van een geheime code.

In veel gevallen is het ook mogelijk om bestellingen telefonisch, schriftelijk of via internet te plaatsen. Men hoeft dan enkel zijn kaartnummer, de vervaldag van de kaart, zijn adres en het leveringsadres op te geven.

Een tweede gebruiksmogelijkheid houdt in dat men door gebruik te maken van zijn kaart en de daarbij horende geheime code geld opvraagt aan een geldautomaat in België of in het buitenland.

Een laatste mogelijkheid wordt geboden door de agentschappen van de kredietinstellingen die deelnemen aan het netwerk van de kredietkaartmaatschappij. Op eenvoudige aanbieding van zijn kredietkaart kan de kaarthouder, na ondertekening van een borderel, contanten uitbetaald krijgen. Deze mogelijkheid is in principe echter enkel voorzien in het buitenland.

1.3. HET RENDEMENT VAN EEN AANDEEL

Het rendement van een aandeel is voornamelijk afhankelijk van volgende factoren:

- > het dividend
- > de koersschommelingen

1.3.1. Het dividend

Het dividend is een wisselvallig, niet te voorspellen, deel van de winst dat de onderneming uitkeert aan haar aandeelhouders.

Deze uitkering kan beperkt worden indien de onderneming het afgelopen jaar minder goed heeft gepresteerd, hetgeen echter zeker niet wil zeggen dat er altijd een hoog dividend zal uitgekeerd worden als de onderneming het afgelopen boekjaar veel winst heeft gerealiseerd.

Het is uiteindelijk de algemene vergadering van de aandeelhouders die, op voorstel van de raad van bestuur, op de jaarlijkse statutaire vergadering zal beslissen welk gedeelte van de winst voor een welbepaald doel zal gebruikt worden. In de meeste gevallen heeft men de volgende mogelijkheden:

- reserves

Hier gaat men een deel van de winst in eigen bezit houden. Deze gereserveerde winsten kunnen later o.a. gebruikt worden voor het financieren van grote(re) investeringen.

Opmerking

De ondernemingen zijn wettelijk verplicht een 'wettelijke reserve' aan te leggen.

Deze wordt gevormd door jaarlijks minimum 5% van de winst te reserveren en dit tot deze wettelijke reserve minimum 10% van het kapitaal bedraagt.

- tantièmes

De onderneming kan een beperkt deel van de winst gebruiken als extra vergoeding voor de zaakvoerder(s), bestuurders, personeelsleden.

Hoofdstuk 1

DE MIFID-RICHTLIJN

1.1. ALGEMENE SITUERING

De Europese richtlijn betreffende markten voor Financiële Instrumenten (Markets in Financial Instruments Directive) of kortweg de MiFID-richtlijn (richtlijn 2004/39/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 april 2004) heeft tot doel een geharmoniseerd regelgevend kader te creëren voor de handel in financiële producten.

Deze regelgeving is niet enkel in België van toepassing, maar eveneens in alle andere landen van de Europese Unie en heeft betrekking op transacties in financiële instrumenten zoals aandelen, obligaties, beleggingsfondsen, staatsbons, afgeleide producten (opties, futures) en andere instrumenten van de monetaire markt (o.a. schatkistcertificaten), maar niet op levensverzekeringsproducten. Ze heeft betrekking op alle instellingen die financiële diensten leveren (kredietinstellingen, beursmakelaars,).

De richtlijn heeft voornamelijk tot doel om enerzijds de concurrentie en transparantie op de financiële markten te verbeteren en anderzijds te zorgen voor een betere bescherming van de belegger. In dit hoofdstuk zal er enkel ingegaan worden op het gedeelte met betrekking op de bescherming van de belegger.

1.2. DE BESCHERMING VAN DE BELEGGER

De stappen die in het kader van de beleggersbescherming dienen ondernomen te worden kunnen voorgesteld worden door onderstaand schema: